

UZBEKISTAN ANTI-CORRUPTION DIGEST

KORRUPSIYAGA QARSHI KURASHISH

SUD MUSTAQILLIGI VA SUD TIZIMIDA KORRUPSIYANING OLDINI OLISHGA QARATILGAN CHORA-TADBIRLAR

Kozim Fazilovich KOMILOV *

* O'zbekiston Respublikasi Oliy sudi raisi

Yuborilgan: 2021 yil 31 oktyabr
Qabul qilingan: 2021 yil 30 noyabr
Nashr etilgan sana: 2021 yil 9-dekabr

Copyright © 2021 K. Komilov, litsenziat O'zbekiston Respublikasi Korruptsiyaga qarshi kurashish agentligi. Bu asar [Creative Commons «Attribution» \(«Atributatsiya»\) 4.0](#) shartlari asosida tarqatilgan.

IQTIBOS KELITIRISH TARTIBI:

Komilov K. 2021. Sud mustaqilligi va sud tizimida korruptsiyani oldini olishga qaratilgan chora-tadbirlar. *Uzbekistan Anti-Corruption Digest*. 1, 1 (Dec. 2021), 14–18. DOI: <https://doi.org/10.47689/uacd-2181-3345-vol1-iss1-pp16-21>

Mamlakatimizda korruptsiyaning oldini olish va unga qarshi kurashish borasida amalga oshirilayotgan chora-tadbirlarning qamrovi va salmog'i alohida e'tibor va e'tirofga loyiq. Zotan, pora olish va uni berish bilan bog'liq qilmishlar har bir davlatning iqtisodiy negiziga putur yetkazishi, ijtimoiy illatlar, xususan, jinoyatchilikka va yangi jinoyatlar sodir etilishiga yo'l ochib berishi kabi ko'plab salbiy oqibatlarni keltirib chiqarishi bilan g'oyatda xavflidir. Albatta, yurtimizda olib borilayotgan korruptsiyaga qarshi kurashish va uning oldini olishga doir sa'y-harakatlarda sudlar ham alohida jonbozlik ko'rsatishi lozimki, bunda aholi o'rtasida korruptsiyaga nisbatan murosasizlik munosabatini shakllantirish, poraxo'rlik bilan bog'liq jinoyatlarga nisbatan qonuniy, asosli va adolatli hukmlar chiqarish, korruptsiyaning nechog'lik xavfli illat ekanini keng omma e'tiboriga sodda va tushunarli tarzda yetkazishga alohida mas'uliyat bilan yondashish talab etiladi. Binobarin, har bir sudya va sud xodimi o'z vazifasini halol va vijdonan ado etishi, ta'magirlik va korruptsiyaga mutlaqo yo'l qo'ymasligi, muayyan harakatni bajarish yoki bajarmaslik evaziga pora taklif etilgan taqdirda zudlik bilan zarur choralarni amalga oshirishni o'zining kasbiy vazifasi, insoniylik burchi, deb bilishi zarur.

Shuni alohida qayd etish joizki, yurtimizda har bir sohada poraxo'rlikka qarshi kurashishning nafaqat tashkiliy, ayni chog'da huquqiy asosi ham yaratilgan. Xususan, sudyalar va sud tizimi xodimlari o'rtasida korrupsiyaning oldini olish va unga qarshi kurashish davlat siyosatining eng ustuvor yo'nalishlaridan biri etib belgilangani fikrimizning yorqin dalilidir. Zotan, Davlatimiz rahbarining 2016-yil 21-oktabrdagi "Sud-huquq tizimini yanada isloh qilish, fuqarolarning huquq va erkinliklarini ishonchli himoya qilish kafolatlarini kuchaytirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi, 2017-yil 21-fevraldagi "O'zbekiston Respublikasi sud tizimi tuzilmasini tubdan takomillashtirish va faoliyati samaradorligini oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi, 2017-yil 10-apreldagi "O'zbekiston Respublikasi Sudyalar Oliy kengashini shakllantirish to'g'risida"gi Farmonlari hamda Prezidentimizning 2017-yil 4-maydagi "O'zbekiston Respublikasi Sudyalar Oliy kengashi faoliyatini moddiy-texnika va moliyaviy jihatdan ta'minlash to'g'risida"gi qarori bu borada dasturilamal bo'lib xizmat qilmoqda.

O'z navbatida, Prezidentimizning 2017-yil 18-iyuldagi "Odil sudlov saroyi kompleksini tashkil etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Farmoyishi, 2020-yil 24-iyuldagi "Sudlar faoliyatini yanada takomillashtirish va odil sudlov samaradorligini oshirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi Farmoni ham ushbu sohani huquqiy jihatdan tartibga solishda muhim o'rin tutmoqda.

E'tiborlisi shundaki, sud tizimi faoliyatiga doir har bir qonun hujjati mohiyat-e'tibori bilan sudyalar va sud tizimi xodimlari o'rtasida korrupsiyaning oldini olish va unga qarshi kurashishga zamin yaratmoqda. Shu o'rinda, Davlatimiz rahbarining 2020-yil 7-dekabrda "Sudyalarning chinakam mustaqilligini ta'minlash hamda sud tizimida korrupsiyaning oldini olish samaradorligini oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Farmonining amaliy ahamiyati to'g'risida alohida to'xtalish joiz.

Ushbu Farmonga muvofiq Sudyalar mustaqilligini ta'minlash va sud tizimida korrupsiyaning oldini olish bo'yicha davlat siyosatining asosiy yo'nalishlari alohida

belgilab qo'yilgan. Bu borada sudyalarning odil sudlovni amalga oshirish bo'yicha kasbiy faoliyatini har qanday ko'rinishdagi tashqi ta'sirlardan samarali muhofaza qilishni ta'minlaydigan huquqiy mexanizmlarni yaratish, sudyalikka kadrlarni tanlash, tayyorlash, lavozimga tayinlash, shuningdek, sudyalar faoliyatini baholashda xolislik va shaffoflikni ta'minlash, ushbu jarayonlarga zamonaviy axborot texnologiyalarini izchil joriy qilish, sudyalar va sud apparati xodimlari orasida korrupsiya holatlarining oldini olish va barvaqt aniqlashga qaratilgan tizimni yo'lga qo'yish hamda sud tizimida aniqlangan har qanday korrupsiyaviy harakatni murosasiz holat, deb baholash, sudyalarning kasbiy malakasi, ma'naviyati va mas'uliyatini oshirish bo'yicha kompleks chora-tadbirlarni amalga oshirish orqali yuksak professional sudyalar korpusini shakllantirishga e'tibor qaratilgan.

Binobarin, ushbu Farmonga asosan, 2021-yil 1-fevraldan boshlab, sud tizimida korrupsiya holatlarining oldini olish, Kengash va sud tizimi faoliyatida ochiqlik va shaffoflikni ta'minlash maqsadida ilk bor sudyalik lavozimlariga nomzodlarni tanlash bo'yicha imtihon jarayonlarini internet tarmog'i (veb-sayt) orqali onlayn tarzda yoritib borish yo'lga qo'yildi.

O'z navbatida, sudyalik lavozimiga nomzodlar va sudyalarning psixologik portreti bo'yicha kasbga munosibligini baholashga ko'maklashuvchi elektron dastur ishlab chiqildi va amalga joriy etildi.

Bundan tashqari, Farmonda belgilangan muhim vazifalar ijrosini ta'minlash maqsadida sudya faoliyatining samaradorligini elektron reyting orqali ochiq va shaffof baholashni ta'minlaydigan aniq mezonlarni ishlab chiqish va amaliyotga tatbiq etish, Qoraqalpog'iston Respublikasi, viloyatlar va Toshkent shahar umumiyurisdiksiya sudlari tashkil etilishi munosabati bilan 2021-yil 1-yanvardan ushbu sudlarning malaka hay'atlarini tashkil etish vazifasi ham to'liq bajarildi.

Shuningdek, Farmonga asosan, sudyalar daxlsizligini ta'minlash bo'yicha sud inspeksiyasi negizida Sudyalar daxlsizligini ta'minlash va korrupsiyaning oldini olish bo'yicha sud inspeksiyasi tashkil etildi. Qolaversa, sudyalarning odil sudlovni amalga

organlarida korrupsiya holatlariga qarshi kurashish maqsadida ishlab chiqilgan.

Unda har bir murojaat hisobga olinib, mas'ul xodimlar murojaatlarning statistikasi bilan tanishish, murojaatlarni nazorat qilish, javob berilmagan murojaatlarni ko'rish imkoniyatidan foydalanadi. Shuningdek, botda mas'ul xodimlarga javob berilmagan murojaat to'g'risida eslatib turish funksiyasi mavjud.

Bugungi kunda Telegram-botdan foydalanuvchilar uchun apellatsiya, kassatsiya va boshqa shikoyatlarni kuzatib borish, sud xarajatlarini hisoblash kalkulyatori funksiyasini qo'shish, e'lon qilingan sud qarorlari bilan tanishish va sud tizimi ochiqligi va shaffofligini ta'minlash, sudlar faoliyati samaradorligini oshirishga qaratilgan bir qator qo'shimcha imkoniyat va xizmatlar yaratildi. Ushbu botni Telegram messengerining qidiruv maydoniga @suduzbot nomini kiritish orqali topish yoki <http://t.me/suduzbot> havolasi orqali unga to'g'ridan-to'g'ri o'tish mumkin.

Sud tizimida amalga oshirilayotgan o'zgarish va yangilanishlar xususida so'z borar ekan, O'zbekiston Prezidentining 2021-yil 13-yanvardagi "Sud organlari faoliyatini moliyalashtirish tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Farmonining bu boradagi o'rni va roli beqiyos ekanini ta'kidlash muhimdir. Zero, ushbu Farmon sud organlari faoliyatini moliyalashtirish tizimini tubdan takomillashtirish va sudyalarning ijtimoiy himoyasini kuchaytirishda muhim poydevor vazifasini o'tadi. Ushbu Farmonga muvofiq, 2021-yildan boshlab, O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyaviy sudi, Sudyalar Oliy kengashi, Oliy sudi, Quyi sudlar sudyalari, Sudyalar oliy maktabi va ularning apparati xodimlari, Oliy sud huzuridagi Sudlar faoliyatini ta'minlash departamenti va uning hududiy bo'limlari xodimlarining ish haqlari va qo'shimcha to'lovlarni to'liqligicha O'zbekiston Respublikasi Davlat budjeti mablag'lari hisobidan moliyalashtirish belgilandi. Bu albatta sudyalar va sud tizimi xodimlari o'rtasida korrupsiyaning oldini olishda eng zarur vositalardan biridir.

Bundan tashqari, korrupsiyaga qarshi kurashish tizimi samaradorligini oshirish, qulay ishbilarmonlik muhitini yaratish, mamlakatning xalqaro maydondagi ijobiy nufuzini oshirish maqsadida, shuningdek, 2017–2021-yillarda

O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasida belgilangan vazifalarga muvofiq Prezidentimizning 2019-yil 27-maydagi "O'zbekiston Respublikasida korrupsiyaga qarshi kurashish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Farmoni bilan 2019-2020-yillarda korrupsiyaga qarshi kurashish Davlat dasturi tasdiqlandi.

Prezidentimizning 2020-yil 29-iyundagi "O'zbekiston Respublikasida korrupsiyaga qarshi kurashish tizimini takomillashtirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi Farmoni bilan Korrupsiyaga qarshi kurashish bo'yicha respublika idoralararo komissiyasi Korrupsiyaga qarshi kurashish bo'yicha O'zbekiston Respublikasi Milliy Kengashiga o'zgartirilib, uning tarkibiga Oliy sud raisi kiritildi.

Shu o'rinda ushbu Kengash majlisining 5-sonli bayonnomasida belgilangan vazifalar ijrosiga bag'ishlangan tadbir xususida to'xtalish joiz. Joriy yilning 25-sentabr kuni Buxoro viloyati hokimligida bo'lib o'tgan Korrupsiyaga qarshi kurashish hududiy Kengashi ta'sis yig'ilishi dolzarb muammo-jamiyat taraqqiyotiga jiddiy g'ov bo'lib kelayotgan korrupsiya va uning oldini olish masalasiga bag'ishlandi. Yig'ilishda hududiy kengash a'zolari, viloyat hokimligi, deputatlar, huquqni muhofaza qilish idoralari, iqtisodiyot va agrosanoat majmui, ta'lim, sog'liqni saqlash sohalari, nodavlat-notijorat tashkilotlari, ommaviy axborot vositalari vakillari ishtirok etdilar.

Ta'sis majlisida so'z olganlar hududiy Kengash oldida turgan vazifalar, qolaversa, o'tgan yillar va shu yilning o'tgan davrida mamlakatimizda, xususan, viloyatda korrupsiya va poraxo'rlik bilan bog'liq qonunbuzarlik holatlari, jinoyat va huquqbuzarliklarning kelib chiqishiga sabab bo'layotgan shart-sharoitlar to'g'risida batafsil to'xtaldilar.

Yig'ilishda Korrupsiyaga qarshi kurashish hududiy Kengashining har bir a'zosi zimmasiga yuklangan muhim vazifalar xususida so'z bordi.

Jumladan, davlat xaridlari, qurilish, yo'l ta'miri va boshqa sohalarda tashkil etilayotgan

tender hamda auksion tanlovlarning qonuniyligi, shaffof va adolatli o'tkazilishini o'rganish, yosh kadrlarni tanlash va joy-joyiga qo'yishda, davlat idoralari, korxonalar va muassasalariga ishga qabul qilishda shaffoflik va sog'lom raqobatni shakllantirish kabi jihatlarga e'tibor qaratildi. Bu jarayonda ommaviy axborot vositalari ham yetakchi kuchga aylanishi, u yoki bu sohada ro'y berishi mumkin bo'lgan ta'magirlik, poraxo'rlik holatlariga nisbatan murosasiz bo'lish va bu borada aholi orasida ijtimoiy fikrni shakllantirish zarurligi ta'kidlandi. Ta'asis majlisi yakunida qator tavsiyalar ishlab chiqilib, mas'ul shaxslar zimmasiga tegishli vazifalar yuklandi.

Mamlakatimiz rahbarining 2021-yil 6-iyuldagi "Korrupsiyaga qarshi murosasiz munosabatda bo'lish muhitini yaratish, davlat va jamiyat boshqaruvida korrupsiyaviy omillarni keskin kamaytirish va bunda jamoatchilik ishtirokini kengaytirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Farmoni bilan 2021-2022-yillarda Korrupsiyaga qarshi kurashish Davlat dasturi tasdiqlandi.

Ushbu Farmon bilan korrupsiyaga qarshi kurashish va korrupsiyaviy holatlarning barvaqt oldini olish tizimi samaradorligini oshirish, ushbu jarayonga jamoatchilikni keng jalb etish va korrupsiyaga nisbatan murosasiz munosabatda bo'lish muhitini shakllantirish maqsadida korrupsiya holatlarining har qanday ko'rinishlariga nisbatan murosasiz munosabatda bo'lish va unga qarshi ayovsiz kurashish barcha darajadagi davlat organlari rahbar va xodimlarining eng ustuvor vazifasi etib belgilandi.

Prezidentimizning 2021-yil 6-iyuldagi "Korrupsiyaga qarshi kurashish faoliyatini samarali tashkil etishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi qarori bilan korrupsiyaga qarshi kurashish bo'yicha chora-tadbirlarning amalga oshirilishini samarali tashkil etish maqsadida qator tartiblar o'rnatildi.

Umuman olganda, korrupsiyaning oldini olish va unga qarshi kurashishga doir har bir qonun hujjati muayyan masalaning huquqiy yechimini topishda muhim hujjat bo'layotganini tan olish joiz.

Xulosa o'rnida shuni qayd etish muhimki, adolat qo'rg'oni bo'lgan sud tizimida korrupsiyaga aslo yo'l qo'yib bo'lmaydi. Davlat va jamiyat taraqqiyotiga raxna soluvchi illatlar, aniqrog'i, jinoyatchilikka qarshi kurashish, korrupsiyaning oldini olish va unga qarshi

- kurashishda barcha birdek mas'ul. Shu bois, ushbu ijtimoiy xavfli qilmishga qarshi kurashish samaradorligini oshirish borasida keng ko'lamlilik ishlar olib borilmoqda.

Jamiyat rivojiga eng katta xavf tug'diruvchi korrupsiyaning oldini olish, unga qarshi kurashishga doimo dolzarb vazifa sifatida yondashmog'imiz shart. Ayniqsa, sudyalalar va tizim xodimlari bunga murosasiz munosabatda bo'lishi zarur. Sud-huquq sohasida amalga oshirilayotgan islohotlardan ko'zlangan asosiy maqsadlardan biri-sohada korrupsiyaga barham berish tizimini tubdan takomillashtirishdir. Sudyalalar mustaqilligini ta'minlash, uning nufuzini oshirish borasidagi ishlar bu illatga qarshi kurashishda har birimizga katta mas'uliyat yuklaydi. Bir so'z bilan aytganda, kasbiga sadoqatli, vatanparvar sudya hech qachon korrupsiyadek jirkanch ishga qo'l urmaydi.